

1

צ'והויב, אוקראינה

פתייתי שלג ספוגיים מפלסים את דרכם מכיפת השמים הקטיפתית ונוחתים בשלווה על הקרקע. חוברים זה לזה ויוצרים יחד שמיכת ענק המכסה את כל הנוף העבות בלבן.

שלדי עצים חשופים מושיטים ענפים דקיקים אל צדדיהם ומתכסים גם הם בנטיפי קרח בוהק.

גגות הבתים קבורים תחת שכבות של שלג צחור הנוצץ באור הירח. כפור עז שורר בשבילים החשוכים, חמש עשרה מעלות מתחת לאפס.

מנורות רחוב בודדות מפיצות סביבן אור קלוש, מנקדות את הכפר בזהרורות של אור. ולא רק הן.

אם תלכו ברחוב הראשי עד קצהו, תגיעו אל בית כנסת ותיק שידע ימים יפים יותר מאלו.

עצי אורן עומדים על המשמר ומסתירים מאחורי גבם את המבנה החד קומתי.

גג רעפים סדוק מכסה עליו מלמעלה. אדמה אפורה ובוצית משמשת לו כמצע מלמטה. ובאמצע, חלונות מרובעים ומזוגגים קבועים בו. מכוסים גם הם בקרח.

קול הדהוד צעדים כבדים ופילוס בתוך שכבות השלג קרב אל בית הכנסת. מישה מהדק את הצעיף סביב צווארו ומושך את כובע הפרווה על אוזניו. כשידו האחת מפשפשת בכיסו ותרה אחר מפתח הברזל, ואילו השנייה מונחת על ידית הדלת, הוא שומע קולות גניחה, אנחה ושיעול כבד. הוא מסתובב לאחוריו ומשגיח במיכאל שבא מולו.

"קר, אה?"

מיכאל מהנהן בראשו. שיניו נוקשות זו לזו והוא רק ממתין לרגע שבו יוכל להימלט מהקור העז פנימה.

ריח כבד של טחב מכה באפם עם טריקת הדלת מאחוריהם. הם אינם מאבדים את זמנם.

מישה מסיר את כפפותיו ואת מעילו הכבד, מנער פתיתי שלג שדבקו בו ואחר תולה אותו במקומו. הוא נכנס אל החדר הגדול ומעלה בו אור רך, מיישר את שולחנו של הרב במקומו ומפנה ממנו פיסות נייר ממוללות אל האשפה.

מיכאל, שכבר הצליח להפשיר מהקיפאון שאחז בו קודם ולהתאושש קמעה, ניגש להעלות אש באח. האש נתפסת בזרדים ופוצחת בשאגה לעומתו.

משם הוא עובר אל המטבחון הצר. יארך זמן עד שהמים בקומקום ירתחו על האש. לילה חורפי קר במיוחד עומד לפניהם ותה בבונג ריחני מעולם לא הזיק לאף אחד מביניהם.

כאשר הטמפרטורה השוררת בין ארבעת הכתלים הדהויים מטפסת בעיקשות, מגיעים טיפין טיפין שאר המשתתפים בשיעור היומי.

דופקים בדלת, ונכנסים. מעבירים את מגפיהם במרבד הפרוס על רצפת

הפסיפס. מסירים את הכפפות, משפשפים כפות ידיים זו בזו ומברכים על החמימות המלטפת את פניהם.

ארון הספרים במבואה מחכה רק להם, עמוס בספרי קודש, סידורים, חומשים וגמרות בלויות.

אחד לאחד הם ניגשים אל המדפים ולאחר חיפוש קצר, מושכים לידיהם את הספרים הרצויים.

מוטל מחליק אל תוך תפקידו כשר המשקים של הערב וניגש למלא את עבודתו נאמנה. ספלים מהבילים על מגש נירוסטה עגול עושים את דרכם מהמטבחון אל חדר הלימוד. הידיים מושטות לכיוונו, מקבלות בברכה את החום הפנימי שהם נוצרים בתוכם.

רבים הנערץ טרם הגיע, ושיחה ערה על ענייני השעה מתגלגלת בין הנוכחים.

מישה לוגם ארוכות מהספל הרותח בידו. אישוניו הבוערים נלטשים אל שכנו היושב לצידו. הוא מעניק דחיפה עם מרפקו אל תוך צלעותיו, ולוחץ לקבל תשובה. "נו, יוסף, אתה בכלל באת משם, ממוסקבה. תגיד לנו אתה, פוטיין יתקוף את אוקראינה או לא יתקוף אותה בסוף?"

כמו לפי אות סמוי, משתתקים הנוכחים כולם ומפנים באחת את מבטם אל יוסף.

יוסף לא ממחר לענות. נראה כי כל מעייניו נתונים לחליטת הצמחים שבידו. הוא עוצם את עיניו ושואף את ניחוחה הישר אל תוך ריאותיו.

הדממה בחדר מעמיקה ומופרת לסירוגין על ידי טיפות מים סוררות המחלחלות מהג הסדוק אל תוך דלי שחור.

יוסף פוקח את עיניו ומקמט את מצחו בחשיבות. "הלואי ידעתי אך מה לעשות ואינני נביא וגם לא בן נביא". בלגימה הבאה, הוא ניאות להרחיב. "וגם אם ידעתי מה עובר בראשו של פוטיין היום, לא מחייב שזה מה שיעבור בראשו מחר ובטח לא מוחרתיים", את המשפט הבא הם משלימים איתו בדקלום משותף. "כבר אמרתי לכם ואומר שוב, מזג האוויר בכפר שלנו צפוי יותר מהאיש המטורף הזה".

מזה שבועות ארוכים שהסכסוך בין אוקראינה לרוסיה הולך ומחריף, הולך ומעמיק. שני הנשיאים, זלנסקי ופוטין, קומצים אגרופים ומתעמתים זה עם זה קבל עם ועולם. רוסיה מתחמשת מיום ליום ומעמידה שיירת טנקים צבאית לאורך גבולותיה עם אוקראינה. ואין איש בנמצא שידע מה ילד יום, ובטח לא מה ילדו יומיים.

מישה מתקשה להשלים עם חוסר ודאות. הוא מנסה לפזר סביבו ידיעות לוהטות מהשטח, גם אם במציאות הן לא מייצרות ודאות כלשהי. "אומרים שפוטין מתכוון לכבוש את קייב בתוך שלושה ימים".

זיגמון חש חובה לדייק. "תוך שבעים ושתיים שעות".

מיכאל סולד מאיומים חלולים שכל מטרתם לזרוע כאוס ופאניקה סביבם והוא מנופף מול מישה בזלזול, "בתקשורת אומרים הרבה שטויות. לא צריך להאמין לכל פרשן חובב שחושב את עצמו לדובר הראשי של הקרמלין".

הם מסכימים בכל לב וחוזרים למנח ישיבה מרוות. תמיד טוב שישנו מיכאל באזור כדי לאזן דברים שיוצאים מפרופורציות.

מיכאל חווה הנאה נסתרת מהפגנת האמון שלהם בו, והוא רוצה להוסיף עוד כהנה וכהנה על עוצמתה והתחמשותה של אוקראינה מאז מלחמת קרים לפני שמונה שנים, אבל פתאום מגיע לאוזניהם קול נהמת מנוע של לאדה פריורה, והם משתתקים.

•

לא חולפות יותר מדקות בודדות עד שצירי הדלת פוצחים בלילה קצרה. דמותו ההדורה של רבם נראית בפתח, עטופה בכמה שכבות של צמר ופרווה.

בגילו המתקדם ובמצב בריאותו העדין של הרב, חלילה שיסתכן בצינה או בחולי בסערה המשתוללת.

הרב זלמן ברקוביץ' נכנס אל החדר בצליעה קלה. מברך אותם לשלום ומסיר את מעילו באיטיות.

הם פונים אליו בבוטות אוקראינית טיפוסית. "הרב, אתה נוהג ברכב מתוצרת רוסית, תאמר לנו אתה מה פוטין הולך לעשות?"

הרב מסיר מעליו את שכבותיו. מתיישב בכיסאו, מקרב אליו את הגמרא

שהונחה על שולחנו, ועונה בכובד ראש: "דבר ראשון שאני אומר הוא שאין דבר יותר מהיר בעולם מלאדה שאיבדה את הבלמים בירידה!

דבר שני, אנחנו אוחזים כעת במסכת חגיגה, דף י".

ובאבחה אחת, עובר הרב לשוחח עימם בתדר אחר. כאילו אין פיצוץ קרב, שריקות כדורים ורעמי תותחים שעלולים להתרגש עליהם בכל יום. עולם ומלואו בטל ומבוטל בעיניו כשהוא מחפש בתוך הגמרא. וכבר מפזם בקול ניגון נעים וערב הסולל את דרכו אל לבבותיהם של תלמידיו.

"למדנו אתמול, 'אמר רמי בר חמא, השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל...' נסביר. אם השליח עשה מה שבעל הבית ציווה עליו 'תשתמש בהקדש' יוצא שבעל הבית מעל. ואם הוא לא הקשיב לבעל הבית... אזי השליח מעל".

הרב עוצר ומחפש בתוספות.

סבלנותם של היושבים מולו מתפוגגת במהירות. הם מקישים בידיהם בקוצר רוח וגולשים מבלי משים אל ענייני השעה הבודעים.

מוטל לוחש בשקט: "...ועוד לא פגיננו את המקלט מגרוטאות ומחולדות. אם פוטיץ יתקוף אותנו בשעה הקרובה ותהיה אזעקה, ספק אם רבע מאיתנו יצליחו להסתנן פנימה ולתפוס שם מחסה. כרגע הייתי ממליץ יותר על מערה עזובה או בור תת קרקעי כמקום מסתור מועדף".

מיכאל נצמד לראיות. "אם וכאשר תפרוץ מלחמה, פוטיץ יתקוף תחילה יעדי צבא אסטרטגיים בחרקוב, בקייב. אין לו מה לחפש בכפר שלנו. אולי רק קצת וודקה".

הם מגחכים וסופקים כפות ידיים בשרניות זו בזו. מאחלים לנשיא השנוא בליבם רק רע עד אחרית ימיו שתחול בקרוב, אמן סלה.

הרב מהסה את שומעיו ומשאיר את אצבעו בתוך הגמרא בעקשנות. הוא יודע היטב כי אם יסטה כמלוא נימה מדברי הגמרא וייסחף אחר רגשותיהם המבעבעים, תכף ייצור כאן פטפטת חלולה וחסרת תועלת. כמו בבית המרזח שבקצה השני של הרחוב.

"מהר, אנחנו חייבים למהר. תכף נכנסת השבת ועוד יש דרך לפנינו".
 סירי ענק מהבילים, קונטיינרים מהודקים בכל הצורות והגדלים, תבניות
 אלומיניום עטופות ברדיד אלומיניום, הכול עומד זה על גבי זה בשיש
 המטבח בבית משפחת ברקוביץ'.

ליד דלת הכניסה עומדות שתי מזוודות רכוסות על גלגלים.

הרבנית מתזזת בין חדרי הבית. פותחת ארונות ומגירות ומחפשת אחר
 חפצים נוספים שתזדקק להם במהלך השבת וככל הנראה פרוח מזיכרונה.
 את הסידור של שבת היא זכרה לקחת. את משקפי הקריאה שלה, בוודאי.
 את נעלי הבית האורתופדיות שלה, אין מצב שבת שלמה בלעדיהן.

הרב עומד ליד החבילות ומסמן בצ'ק ליסט. ברכונים מתורגמים. ממתקים
 לילדים. מיץ ענבים וגביע קידוש. כיסוי לחלות. הוא מציץ בשעונו המוזהב
 ומציין בדאגה: "מאוחר מאוד. צריך להזדרז".

היא נחפזת אל המטבח, פותחת את המקרר ובודקת אם כל מכלי הסלטים
 נלקחו ממדפיו.

בנה הנשוי אפרים נכנס פנימה, מגשש אחר כוס וקנקן מים להרוות את
 צימאונו ומעדכן אותה: "המזוודות, האוכל, העמסתי הכול על הרכב".

היא מודה לו ומציעה מיץ תפוזים סחוט. "מינה והילדים הסתדרו בדירת
 האירוח? דיברתי עם סבסטיאנה שתכין לכם חמש מיטות וליל". הוא לוגם,
 מהנהן ומאשר.

היא מרוצה ופתאום נזכרת. "גם את תבנית הדגים לקחת?"
 "לקחתי הכול".

היא נאנחת ברווחה. טוב שלפחות בן אחד נשאר להתגורר קרוב אליה.
 היא נוטלת ממנו את הכוס, מדיחה אותה ומשוחחת איתו בגילוי לב.
 "פאפא נחוש להתמיד עם השבתונים האלו לקהילה. הוא לא מוכן לוותר
 עליהם בשום מחיר שבעולם. ואתה יודע טוב מה כל זה דורש ממני. התחלתי
 לבשל ולאפות מתחילת השבוע.

עד שעה מאוחרת בלילה ארוזתי הכול. ועוד לא דיברתי איתך על עריכת
 השולחנות, ההגשה והפינוי בסיום הסעודות ש... בוודאי, אתה עוזר לי בלי

סוף ועוד תעזור השבת, זה ברור. אבל אתה מכיר את אמא שלך, אני צריכה לוודא שהכול מתנהל טוב וכולם מרוצים, רק ככה אני רגועה.

ותאמין לי שאני עושה הכול ברצון ובשמחה. לא משנה כמה הגב גונח וכמה הרגליים מתבכינות לי. רק נראה לי שכל העסק הזה כבר גדול על פאפא בכמה מידות, הוא התבגר מאוד בתקופה האחרונה."

גיטל מסתובבת אליו ובוחנת אותו ארוכות. "תגיד לי אפרים את האמת ורק את האמת, גם אתה הבחנת בשינוי הזה כמוני?"

אפרים מתפתל בכיסאו, מפנה מבט אל החלון ולא נחפז לענות.

קשה לו עם השאלות האלו. אבא נשאר אבא, לא משנה באיזה גיל. ובכלל, קשה לו לתפוס מרחק ולבחון את אביו בעין שלישית, על פי אמות מידה של הזמן והסדקים שהוא יוצר.

לפתע אביו מופיע בפתח המטבח וקולו רווי מצוקה. "יצאנו?"

בן רגע היא נוטשת את השיחה שלה ושבה למרוץ ההתארגנות. אוספת עוד כמה חפצים הכרחיים ופונה אל הדלת.

גם אם שכחה משהו, וחזקה על המשהו הטורדני הזה שיקבל את שמו ומעמדו בדקות הקרובות... היא תאלץ להסתדר השבת בלעדיו. עם כל הכבוד לחפצים האלו שמצליחים לערער את שלווה של אחורני המאורגנים למיניהם.

עשרים ושבע דקות בדיוק לפני כניסת שבת, רכבם נכנס אל החניה של בית הכנסת. ילדיו הקדימו אותם וכבר משתובבים בחוץ במרץ רב.

אפרים מושך מהרכב את התבניות ואת המכלים ורץ להניח אותם במטבחון. ובזמן שהוא חוזר להוציא את המזוודות מתא המטען, הרבנית נכנסת לטפל באוכל.

הסלטים נכנסים למקרר, הסירים עוברים לפלטה שחוממה מראש.

כלי המזון, הקערות, המגשים והסכו"ם, היכן אפרים הניח אותם? אוה, הנה הם. תכף יגיע משה ויערוך את השולחנות בחדר הצמוד לחדר הלימוד. דמותו של הרב חולפת על פניה כאשר היא מסיימת לארגן הכול ויוצאת

לשאוף אוויר קפוא וצלול בטרם תיכנס השבת. היא בוחנת את דמותו מהצד ומחשבה חולפת בראשה.

הרב חיוור מאוד. היא הבחינה בחיורונו מספר פעמים בשבוע האחרון. מוזר, כי בדיקות הדם האחרונות דווקא יצאו תקינות.

וזהו. מהרגע שבו היא ניגשת להדליק את נרותיה על השיש במטבחון, חיורונו של הרב ומצבו הבריאותי שוקעים בזיכרונה, כמו הגשם שמתחיל לטפטף ולחלחל אל תהומות האדמה. המרוץ חסר הנשימה אחר השבת איננו מניח לה להפנות ריכוז לכיוונים אחרים.

.

בשעת ליל מאוחרת מסתיימת סעודת השבת.

נשות הקהילה מסייעות לרבנית להשיב את הסדר על כנו. מפנות את השולחנות, מחזירות את שיירי המאכלים למקרר ושוטפות את הכלים הנחוצים לסעודת הבוקר.

לאחר שהחדרים נקיים ומסודרים, הן פונות לאסוף את ילדיהן המתרוצצים באנרגטיות מוכפלת, נפרדות ממנה בלבביות ועוזבות את השטח.

הרבנית בקושי מצליחה להשאיר את עיניה פקוחות כאשר היא מגששת את דרכה אל הכיסא הקרוב וצונחת עליו בעייפות עזה.

סעודת השבת הצליחה מעל למשוער, היא מסכמת בינה לבין עצמה בסיפוק.

מתובלת בזמירות ובשיחות עומק בענייני השקפה ויהדות למתחילים. נראה שאפילו הנוער הצעיר גילה עניין בדיונים שהתפתחו סביבו. אפילו נשמרה אווירה טובה ומרוממת, על אף המצב הביטחוני המתוח.

הרב בפיקחתו ידע לנתב כל פרץ ניסיון לעסוק בענייני החולין, חזור אל הקודש.

חבורת בני נוער בגילי העשרה נשארת לעמוד בפתח בית הכנסת, מתוכחת בלהט על נושאים נבובים המעסיקים את בני גילם. את ויכוחם הער מלווה פיצוח גרעינים כהים בשרשרת. ככל שהוליום בוויכוח מתגבר, מתקצרים הפרשי הזמן בין פיצוח גרעין למשנהו.

הרב מתקרב אל החבורה ופונה אל אחד מהתוססים שביניהם: "הי סשה, תתחדש על התספורת. בקושי זיהיתי אותך. תוכל לארגן גם לי תספורת כזו?"

הם מסתובבים אליו בהפתעה, וצוחקים בקול.

הרב מנצל את המומנטום בו תשומת הלב מופנית אליו ואומר באכזבה כשידו מרפרפת על ראשו: "הבעיה שלא נראה לי שהספר של סשה יצליח לעשות הרבה עם השיער שלי".

פרצי הצחוק הופכים לצחוק חסר מעצורים. הם מחזירים את הגרעינים לכיסים, מקיפים אותו באהדה ומצפים לעוד אמירות שנונות ומשעשעות. מעניין להם בקרבתו, הוא מדבר אליהם בשפתם.

הרב מושיט ידיים לצדדים. "היכנסו. למה לכם לעמוד בפתח הדלת אם אפשר באותו זמן לשבת ולפטפט על עוגיות פצ'ויבו פריכות וספלי תה".

הם משתתקים. שאלה טובה, הם באמת לא חשבו על זה קודם.

הוא מניח יד על שכמיהם של סרגיי ואיבן ומוסיף: "ותדעו לכם שמי שלא טעם את העוגיות של הרבנית, לא טעם עוגיות טעימות מימיו".

הם עוזבים את פתח הדלת והולכים בעקבותיו. הרב, בקסמו ובכריזמה שניחן בה מצליח להוליך אותם אל חדר הלימוד.

תוך דקות בודדות, מבלי שהצליחו לעקוב אחר המתרחש עימם, הם כבר יושבים מולו ומאזינים בקשב לשיעור קליל ומרתק בפרשת השבוע.

שיירי עוגיות נותרים בצלחות ההגשה, ספלים קרים מונחים לצידן, כאשר הרב קורא לפניהם בקול בוטח.

"הפרשה שלנו פותחת בפסוק 'צו את אהרן ואת בניו... זאת תורת העולה על מוקדה על מזבח כל הלילה... ואש המזבח תוקד בו'. בדקות הקרובות נרצה לעמוד על הדקות שבמילה הכל-כך ייחודית הזו 'צו', וגם על המשמעות העמוקה של 'אש תמיד'".

לפתע, ישנה תנועה בלתי מורגשת. קולו של הרב נעשה מונוטוני ויבש כשהוא חוזר על דבריו באיטיות. "המשמעות... העמוקה... של... אש תמיד".

הנוכחים בחדר מוחים את זוויות פיהם, מנערים פיורורים מבגדיהם וממתינים להמשך דבריו.

הרב בשלו. מבטו נעשה חלול והוא חוזר בקול לא לו: "המשמעות... העמוקה... של... אש... תמיד".

אף אחד מביניהם לא מבחין במתרחש לנגד עיניהם. פניו של הרב קופאות מתנועה ואישוניו בוהים בחלל.

הרבנית ששרויה בנים לא נים בפירת החדר, מקיצה מתנומתה. מציצה לכיוונו ובוחנת את תווי פניו. לא חולפים יותר מרגעים אחדים עד שהיא צווחת בהיסטריה.

"ז-ל-מ-ן-----"

הרב מתנער קמעה מקיפאוונו. מביט בהם בבלבול, כאילו הקיץ מחלום ליל שפקד אותו לפתע, ואומר בקול שקט ומוזר: "אני לא מרגיש טוב. תזמינו מהר אמבולנס".